

Народна иницијатива

То је такође важна и често коришћена институција непосредне демократије и значи право грађана – бирача да предлажу законодавном телу промену устава, доношење закона или неког другог акта. Када одређени број грађана бирача поднесе иницијативу писменим путем, законодавни орган је дужан да је прими и покрене поступак доношења закона или другог акта као што чини и у случају других овлашћених предлагача. Док је (по проф. Д. Стојановићу) референдум учешће грађана у завршном поступку стварања права, овде се ради о учешћу грађана у почетном поступку – предлагању права. Народна иницијатива може да се појави као проста (неформулисана) и као формулисана при чему је ова проста изложена у општој формулацији и ту њени подносиоци општим изразима означавају циљ и смисао закона који желе (а који ће као предлог тек да формулише законодавно тело) док формулисана садржи редигован предлог акта (закона и др.) и то је сређени, пречишћени текст предлога акта у детаљима (члановима). Народна иницијатива се некад комбинује или са обавезним или факултативним референдумом па може да има (а и не мора) за последицу изношење предлога акта на референдум. Када се комбинује са обавезним референдумом, онда народна иницијатива аутоматски доводи до референдума, а када се ради о факултативном референдуму, онда представничко тело одлучује да ли ће предлог из народне иницијативе да изнесе на референдум. Народна иницијатива за промену устава је ређа и среће се у мањем броју држава, као рецимо Швајцарској (по Уставу од 1874. год.) где предлог за промену устава може да поднесе 100.000 грађана било уопштеном формулацијом или у облику редигованог предлога уставног акта, али и неким федералним јединицама у САД, док је иницијатива за доношење закона више примењена и познаје је (и примењује) доста земаља. Према Уставу Републике Италије од 1948. год. предвиђена је народна иницијатива за доношење (и укидање) закона и њу подноси најмање 50.000 грађани у форми редигованог пројекта, а ако такође 50.000 грађана захтева потпуно или делимично укидање закона или другог акта који има снагу закона, мора се расписати и спровести референдум. Народну иницијативу за доношење закона познаје и Куба (њен Устав од 1976. год.) и њу такође подноси 10.000 грађана, као и Шпанија (Устав Шпаније од 1978. год.) и за њу се тражи најмање 500.000 оверених потписа, с тим да се не може односити на законе о порезима или оне који имају међународни карактер, а од старијих устава и аустријски од 1920. год. и где ту иницијативу подноси 10.000 грађана или по шестина